

УДК 133 (075)

Л.О.ОСИПЕНКО (вчитель гімназії №6 Запорізької обласної ради
Запорізької області, здобувач кафедри менеджменту організацій)
Запорізька державна інженерна академія, Запоріжжя
E-mail: l.osipenko777@gmail.com

**ФІЛОСОФІЯ УПРАВЛІННЯ ЯК НОВА ПАРАДИГМА КЕРУВАННЯ
СКЛАДНИМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМИ СИСТЕМАМИ**

Аналізується нова парадигма філософії управління, яка націлена на формування ефективного керування складними соціально-економічними системами в умовах глобалізації; виділяються поняття «когнітивного менеджменту» і «рефлексивного менеджменту», що використовується для посилення креативності в управлінському процесі та орієнтації на науковий (рефлексивний) менеджмент, постільки необхідно постійно відслідковувати наукові ідеї, концепції, конструкти і зміни, які впливають на підвищення ефективності всього управлінського процесу; обґрунтовується, що в основі парадигми філософії управління – культуроцентризм, соціогуманізм і соціантропологізм як провідні філософські течії і напрями.

***Ключові слова:** філософія управління, парадигма, науковий менеджмент, когнітивний менеджмент, рефлексивний менеджмент, інформаційний вплив, культуроцентризм, соціогуманізм, соціантропологізм, складні соціально-економічні системи*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями

Актуальність дослідження філософії управління зумовлена багатоманітними факторами, і в першу чергу – потребами практики управління, необхідністю подальшого розвитку його теорії, а також внутрішньою логікою самої філософії. Сучасний етап розвитку суспільства визначається, з однієї сторони, - його всебічним реформуванням; а з іншої, - намаганням України зайняти гідне місце серед розвинутих країн, що потребує освоєння передового світового досвіду, визначаючи тим самим нове бачення всієї управлінської проблематики. Перехід до так званого постіндустріального чи інформаційного суспільства збільшує долю розумової праці у складі факторів виробництва. У цьому зв'язку відбуваються якісні зміни змісту і форм управлінської діяльності, модифікуються старі і конституюються нові системи управління. Все частіше їх орієнтирами стають моделі синергетичного типу – креативні мережеві структури, організації, що самонавчаються, інтелектуальні організації. Такі системи, що самоорганізуються, об'єктивно зумовлюють рефлексивність управлінського мислення. Актуальність тематики заключається в тому, що, по-перше, нова епоха доби глобалізації є продуктом певного світогляду і сама формує новий образ мислення. В умовах переходу до нової глобальної трансформації людства відбуваються біфуркаційні зміни, які створюють передумови формування нового світогляду, який може бути визначений як система поглядів на світ, що

зумовлює необхідність подолання ентропійних процесів у природі і соціальному середовищі та сприяє формуванню нової парадигми філософії управління глобальному вимірі. Слід виділити ряд особливостей філософії управління: 1) нелінійне мислення (передбачає здатність до гнучкої перебудови цілей і задач під плинні умови); 2) пріоритет механізмів позитивного зворотного зв'язку (передбачає орієнтацію на перманентну, системну трансформацію життєзабезпечуючих систем людини і суспільства, що направлені на збереження позитивного існуючого стану); 3) формування нового світогляду розвитку, що може бути визначений як система поглядів на світ, зумовлюючих необхідність подолання ентропійних процесів у світі і соціальному середовищі, в основі яких цивілізаційний розвиток сучасного соціуму. У цьому зв'язку стає необхідним вміння професійно управляти різними критичними ситуаціями, вміння їх не тільки їх своєчасно попереджувати, ліквідувати, долати, шукати виходи, але й визначати чіткі позиції по відношенню до них, формувати нові до них відношення, нові форми, стратегії і методи управління. Фундаментальні категорії філософії набувають прагматичного смислу в умовах нового образу соціального світу [1, 284с.].

Об'єкт дослідження - феномен сучасного управлінського процесу цивілізаційних вимірах. Загальна фундаментальна проблема, на вирішення якої спрямоване дослідження – формування концепції філософії управління в умовах глобалізації, що потребує вироблення нової парадигми мислення та формування нового рівня свідомості – інформаційно-діалектичної чи синергетичної. Конкретні фундаментальні задачі в рамках загальної проблеми: осмислення глобалізації як об'єктивного суспільного процесу загально планетарного масштабу, який потребує вироблення нових теоретико-концептуальних та методологічних підходів філософії управління цивілізаційного розвитку; формування нового соціально-філософського дискурсу філософії управління, представленого розмаїттям концепцій і шкіл, та дослідження категоріального апарату, що осмислює складні, неоднорідні та суперечливі процеси управління в умовах глобалізації; аналіз економічних, політичних, соціальних, культурних детермінантів філософії управління в її цивілізаційному вимірі; аналіз природи і витоків глобалізаційних процесів, що впливають на філософію управління та подолання деструктивних процесів, що перешкоджають цивілізаційному поступу суспільства у глобальному вимірі; детермінанти оптимізації управління, що визначаються економічними, соціальними, правовими і культурними чинниками. Проблематика дослідження визначається в контексті прогнозування та моделювання розвитку економічних, технологічних, інноваційних і соціально-культурних процесів сучасності [2, 148с.].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, на яку спирається автор

В цьому плані істотний вклад в розробку даної проблеми внесли праці Р.Арона, Д.Белла, З.Бжезинського, О.Тоффлера, Р.Робертсона, Осипенко Л.О., 2013

І.Валлерстайна, Е.Гідденса, М.Кастельса, Ф.Фукуями, М.Уотерса, С.Гантінгтона; українських вчених – В.Андрущенко, В.Волинка, С.Кримського, В.Ляха, М.Поповича, В.Горського, В.Воронкової, В.Пазенка, М.Михальченка, М.Степика, В.Беха, Ю.Бех, С.Попова.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Проблемна ситуація.

Філософія управління як нова парадигма керування складними соціально-економічними системами в цілому розуміється як особливий тип свідомої діяльності людини, направленої на підвищення якості управління, його результативності, дієвості. Теоретичні основи філософії управління направляють дослідника до того, щоб виявити необхідні риси, ознаки, які, з однієї сторони, виражають універсальні зв'язки речей і явищ формування управлінської парадигми, а, з іншої, дозволяють сформулювати суб'єкт-суб'єктне управління, в центрі якого людина та її інтереси. Філософія управлінської парадигми – це результат управління, що виражається в досягненні поставленої цілі, якісне управління, в основі якого прийняття якісних рішень, що базується на культуроцентризмі, соціогуманізмі, соціоантропологізмі. Місце і роль глобалізації не можуть бути адекватно зрозумілими без аналізу того впливу, який вона здійснює на ментальність, соціальну поведінку, «життєві світи» людей, «суб'єктів» чи «об'єктів», що приймають участь в управлінському процесі. І від того, як змінюються мотиви і цінності, орієнтації людей, соціально-типові властивості особистості та її відносини з суспільством, у кінцевому рахунку залежить історичний розвиток людства [3, 254с.].

Мета статті – сформулювати сучасну концепцію філософії управління в умовах глобалізації, яка має велике значення для рефлексії сучасних управлінських процесів з метою пізнання складних соціально-економічних систем.

Дана мета реалізується в наступних задачах:

- проаналізувати умови, що вплинули на розвиток філософії управління в умовах глобалізації;
- дослідити напрями управління складними соціально-економічними системами через призму філософії управління;
- з'ясувати понятійно-категоріальний апарат рефлексивного управління як складової частини філософії управління;
- визначити детермінанти підвищення ефективності рефлексивного управління в епоху глобалізації.

Обговорення проблеми

Р.Фалмер запропонував розділити історичні підходи до філософії управління на три основні школи: 1) наукове управління, що орієнтується на ефективність; 2) людські відносини, що враховують людські аспекти ефективності; 3) адміністративне управління, що акцентує увагу на координаційному аспекті управління. Ю.Кузнецов виокремив три основних напрями розвитку теорії і практики менеджменту: 1) товарна (кінець ХІХ-

початок XX ст.); 2) збутова (1930-1950 рр.); 3) маркетингова (з кінця 1950, початку 1960 рр.). Відповідно Ю.Кузнецов виокремлює чотири основних школи менеджменту: школа наукового управління; адміністративна, чи класична школа; школа людських відносин; математична школа управління.

Оригінальний підхід пропонують М.Х.Мескон, М.Альберт, Ф.Хедоурі, які виокремлюють чотири підходи до філософії управління: 1) підхід на основі виділення різних шкіл; 2) процесний підхід; 3) системний і 4) ситуаційний підходи. Управління з різних точок зору включає в себе чотири школи: наукового управління: 1) адміністративного управління; 2) людських відносин; 3) науки про поведінку; 4) кількісний підхід. Згідно з Р.Дафтом, виокремлюються наступні класичні три напрями когнітивного менеджменту: 1) науковий менеджмент (бюрократичні організації, адміністративні принципи); 2) гуманістичний напрямок (рух за людські ресурси, концепція людських ресурсів, біхевіористський підхід); 3) менеджмент як наука (теорія систем, концепція суміжних обставин, тотальне управління якістю). Д.Гвішіані відмічає існування наступних шкіл: 1) наукового менеджменту (класична школа); 2) школа людських відносин; 3) емпірична школа; 4) школа соціальних систем; 5) нова школа науки управління (в тому числі дослідження операцій, системний аналіз, загальна теорія систем, економетрика). Дж.Майнер виокремлює шість «сімейств» управлінських ідей: 1) бюрократія (П.Блау, Т.Скотт, У.Браун, М.Крозье, Р.Мішель, Ф.Селзник, Дж.Томпсон, М.Вебер); 2) науковий менеджмент (Ф.Тейлор, Г.Гант, Ф.Гілберт і Л.Гілберт); 3) адміністративний менеджмент (Ч.Бернард, А.Файоль, М.Фоллет, Дж. Муні, А.Слоан); 4) людські відносини (Е.Мейо, Дж.Браун, Ф.Ротлісбергер, У.Діксон); 5) нові людські відносини (К.Аржиріс, У.Бенніс, Р.Блейк, Дж.Моутон, Ф.Герцберг, Р.Лайкерт, Д.Макгрегор, А.Маслоу, Е.Шейн); 6) теорія гуру (П.Друкер, Т.Пітерс, Р.Кантер, Л.Якокка, К.Бланчард) [4, 256с.].

Таким чином, в найбільш агрегованому вигляді слід розглядати два основних напрями в філософії управління: 1) механістичний; 2) гуманістичний. Якщо в механістичному напрямку об'єднуються теорії, в яких підхід до найманого працівника не передбачає по своїй суті турботи до його особистого розвитку, то в гуманістичний напрямок входять концепції, які розглядають задачу розвитку робітника як складової частини розвитку виробництва, передбачаючи залежність ефективності виробництва від удосконалення працівника. Не випадково щорічно американські компанії втрачають на навчання персоналу до 15 млрд. доларів, розвиваючи тим самим сегмент, що отримав назву: «Трансформація особистості і самовдосконалення», що свідчить про високі стандарти гуманістичного управління. В основі філософії управління як нової парадигми управлінського мислення гуманізм як соціально-політична доктрина, яка ставить перед собою вирішення конкретних практичних проблем (економічних, соціальних, міжнародних, екологічних, гуманістичних), націлених на проблематику людини як суб'єкта культури.

Таким чином, філософія управління – це філософія наукового,

Осипенко Л.О., 2013

когнітивного менеджменту, гуманістичного і рефлексивного менеджменту, суб'єкт-суб'єктного менеджменту, націленого на людину. Практика управління, можливо більше чим будь-яка інша сфера людської діяльності, потребує теоретичної підтримки. І все ХХ століття було присвячено розробці його ефективної методології. Так, теорію управління збагатили різні дисципліни: математика, психологія, соціологія, економіка, право, історія, антропологія. Кібернетика поклала початок комплексним міждисциплінарним дослідженням управління, які потім були розвинуті у загальній теорії систем і синергетиці. І, природно, у такому середовищі накопичувалися різні думки і точки зору по різним питанням філософії управління, що у свою чергу вимагало переосмислення багатьох питань, так як на кінець ХХ століття утворилася «критична маса», яка дало поштовх до зміни самої парадигми філософії управління [5, 272с.].

Все це актуалізувало ситуацію витребуваності філософської рефлексії філософії управління. Інформаційна революція, що зараз переживається всіма країнами і народами, і проявляється з неймовірною активністю, здійснила прямий і непрямий вплив на розвиток самого поняття «управління». З'явилися нові ідеї, поняття, концепції, парадигми і конструкти знань, що претендують на якісну зміну управління як такого і та управлінського процесу, і лідерство у цьому процесі отримує менеджмент. Філософію управління слід досліджувати на глобальному, тобто на суспільно-історичному рівні, на рівні регіонів і країн, на рівні окремих філософських шкіл, напрямків і течій. Тим більше, що сьогодні великий інтерес представляє вивчення впливу філософії на управлінську діяльність в історії людства: на Сході і Заході, як відомо, воно розрізняється своїми парадигмами. Роль філософії на всіх рівнях соціальної організації в Китаї традиційно відігравало конфуціанство; в управлінні тілом і душею людини використовувалася філософія йоги та східних єдиноборств; на Заході найбільш яскравими історичними прикладами реалізації філософії у управління вважаються клятва Гіппократа, вплив Аристотеля на О.Македонського, вплив філософії Платона і Аристотеля на формування християнського світогляду, філософія Просвітництва – на французьку революцію, філософія Ніцше – на формування фашистської ідеології; філософія прагматизму визначально позиціонує себе у якості керівництва практичною діяльністю. У нашому дослідженні мова йде про філософське осмислення спеціалізованого виду управлінської діяльності, що з'явився недавно у якості вже сформованої постнекласичної науки.

Обговорення проблеми

В основі філософії управління нами покладено теорію рефлексивного управління, в контексті якого виділяються наступні чотири типи історичного періоду його розробки: 1) дослідницький (з початку 1960-х рр. до кінця 1970-х рр.); 2) практично-орієнтований (з кінця 1970-х рр. до початку 1990-х рр.); 3) психолого-педагогічний (з початку до середини 1990-х р.); 4) психосоціальний (з кінця 1990-х рр.). З кінця 1990-х р.

дослідження рефлексивного управління охопили весь спектр гуманітарних наук, до яких входили політологи, юристи, психологи, економісти, теоретики менеджменту, теоретики адміністративного управління. Сьогодні до цієї теорії проявляють інтерес представники природничо-наукових, технічних і математичних дисциплін, синергетики, лінгвістики, що дає право говорити про його міждисциплінарний характер. Відбуваються міжнародні конференції з проблем рефлексивного управління. виходить журнал «Рефлексивні процеси і управління», створений Інститут рефлексивних процесів і управління. У західній науці статті з рефлексивного управління почали з'являтися з 1970-х рр. у теоретиків «кібернетики другого порядку». Власне технічний напрямок представили У.Матурано, Г.Паск, Ф.Варела, Р.Урібе, Л.Лафгрен, Г.Гюнтер, Г.Рот, Х.фон Ферстер; гуманітарний напрямок – Е. фон Глазерсфельд, В.Вацлавик, З.Шмідт, Н.Луман. Вони звернули особливу увагу на роль позитивних зворотних зв'язків в управлінні і пов'язаних з ними процесів самоорганізації. Поняття рефлексії тлумачилося ними у смислі самовіднесеності і самореферентності. Порівнюючи роботи вітчизняних і західних вчених у цій сфері, В.А.Лефевр відмічав, що західна кібернетика другого порядку розробила більш розвинуту епістемологію, у той час як Радянська перевершила Захід у ясних формулюваннях і здатності вирішувати специфічні задачі. Дійсно, дослідження західних кібернетиків привели до виникнення нового напрямку в епістемології – радикального конструктивізму. Філософське узагальнення ідей кібернетики другого порядку почало здійснюватися майже всіма представниками, причому не тільки в епістемологічному, але й у методологічному контекстах. Спеціально досліджував метод складного синергетичного мислення Е.Морен. Використання цього методу у прикладному аспекті доведено авторами інтелектуальних та організацій, які самонавчаються. Практичну реалізацію такого образу мислення продемонстрував відомий американський підприємець Дж.Сорос.

Постільки центральним, реально «працюючим» у рефлексивному управлінні поняттям, являється поняття «рефлексія», то у багатьох спеціальних дослідженнях відбувається його уточнення, конкретизація його смислового змісту. При цьому з різних позицій і точок зору рефлексія уявляється по-різному: як предмет дослідження, як здатність, як властивість, як пояснювальний принцип, як регулятивний принцип, як принцип свідомості, як детермінанта, як процес, як механізм. Звідси виникає полісемантизм в його визначенні, який часто приводить до методологічним розходженням серед вчених. Сьогодні серед вітчизняних дослідників рефлексивного управління на концептуальному рівні протидіють одна з одною три підходи: 1) гуманітарний (В.Лефевр, Ю.Шрейдер); 2) системомислєдїальний (Г.Щедровицький, В.Розін); 3) натуралістичний (В.Дружинін, Д.Конторов). З позиції першого з них фундаментальна роль рефлексії в рефлексивному управлінні заключається у «механізмі вибору», з позиції другого – «у механізмі ліквідації розривів діяльності», тобто у «механізмі зв'язку», «організації діяльності», з позиції третього – у

«механізмі зворотного зв'язку». У вирішенні проблеми рефлексії дослідники рефлексивного управління знову звертається до філософських витоків. Проте в самій філософії на сьогоднішній день єдиного її розуміння не існує. Більше того, у багато численних публікаціях підкреслюються її смислові відмінності та синергетичні засади дослідження [6, 152с.].

У західній філософії ХХ століття рефлексії приділяється велика увага в багато численних напрямках. Особлива увага вона набула в прагматизмі, феноменології, екзистенціалізмі, герменевтиці. У роботах вітчизняних дослідників рефлексія розглядалася не тільки в онтологічному і гносеологічному аспектах, але й в аксіологічному, антропологічному, в аспекті взаємозв'язку свідомості і діяльності. В. Лефевр визначив його визначив його як процес передачі основ для прийняття рішень; В. Дружинін і Д. Конторов розрізняли зовнішню і внутрішню сторони (самоуправління) форми; для нашого дослідження це управлінська діяльність, яка здійснюється на основі рефлексії і через посередництво рефлексії. Суб'єкт рефлексивного управління співпадає з об'єктом, причому це співпадіння реалізується у двох варіантах: 1) шляхом включення об'єкта (у якості засобу) в діяльність суб'єкта, у цьому випадку здійснюється як рефлексивне управління. Сферу впливу філософської рефлексії тут визначає духовно вільний суб'єкт, здатний свідомо приймати самостійні і відповідальні рішення; 2) шляхом включення суб'єкта у функціональну сферу об'єкта (в природне протікання подій). Це відбувається тоді, коли суб'єкт управління потрапляє у будь-яку критичну ситуацію і в цьому випадку можливим є лише зовнішнє рефлексивне управління. Мобілізуюча роль філософсько-методологічної рефлексії потребує особливого професіоналізму. Тому мета нашого дослідження – виявити управлінські здібності філософської рефлексії у ролі методології людської діяльності, тобто розкрити її здібності направляти, організовувати і регулювати людську діяльність, а також її необхідність в самоуправлінні і зовнішньому управлінні критичними ситуаціями. Філософську рефлексію ми розуміємо як осмислення межових світоглядних засад людського буття і мислення.

Філософська рефлексія як методологічне забезпечення рефлексивного управління здійснюється шляхом творчого вирішення двох основоположних засад: 1) відтворення його висхідних світоглядних засад; 2) відтворення його кінцевих орієнтирів. Відповідно до цього, виникають три стратегії методологічного мислення: 1) фундаментальної спрямованості; 2) прикладної спрямованості; 3) стратегія, яка виражається у єдності двох перших. Все це дає нам змогу визначити рефлексивне управління складними соціально-економічними системами як управління у критичних ситуаціях, що відрізняється нестабільністю і підвищеною загрозливістю. Ці дослідницькі ситуації змінюють одна одну у часі, які базуються на трьох підходах: 1) гуманітарному; 2) системомиследіяльному; 3) натуралістичному. Вони позиціонують філософську рефлексію у більш загальну методологічну концепцію, у якій виступають як взаємопов'язані

моменти для встановлення меж людської діяльності, тобто виявляється взаємозв'язок між філософською рефлексією і рефлексивним управлінням. Людиновимірні об'єкти як складні соціально-економічні системи відрізняються особливою складністю вони наділені людською психікою і розумом. Рефлексивне управління набуває потенційно необмеженої форми застосування як в об'єктивному, так і в суб'єктивному планах, тому воно вважається як найбільш досконалий спосіб управлінської діяльності. Шляхом філософської рефлексії побудована категоріальна модель рефлексивного механізму управлінських рішень, що являється універсальним засобом рефлексивного управління складними соціально-економічним, її рефлексивного механізму всезагальним об'єктивним основам управлінської самосвідомості і механізму самостійних управлінських рішень, які адекватні філософській рефлексії, яка набуває управлінського смислу. На нашу думку, у процесі прийняття управлінських рішень філософську рефлексію слід розглядати як: 1) предметну, що визначається як процес цілепокладання основ цільового управління; 2) операційна, що формується у процесі вирішення проблем, механізм управління щодо відхилень; 3) ціннісна, направлена на прийняття рішень основи управління щодо результатів. У відповідності з моделлю рефлексивного механізму управлінських рішень шляхом філософської рефлексії виділяються три ідеальних типи критичних ситуації: 1) конфліктна; 2) екстремальна; 3) невизначеності, тобто кожна з них повинна розглядатися в адекватному розумінні положення суб'єкта в конкретній критичній ситуації, пошуках ідеального типу і формуванні стратегій дій у вище перерахованих ситуаціях [7, 398с.].

Таким чином, філософська рефлексія може виступати і виступає у ролі методології людської діяльності. Категоріальна модель рефлексивного механізму управлінських рішень виявляє її універсальний інструментальний смисл. Якщо у звичних ситуаціях, що відрізняють відносною стабільністю, філософська рефлексія виступає як основа методології самоуправління, то у плані зовнішнього управління критичними ситуаціями, серед соціокультурних детермінант, вона визначається як його методологічна основа. Тому ми погоджуємося з вченими, які вважають, що філософська рефлексія як методологія відіграє фундаментальну роль: 1) вона розкриває всезагальні (універсальні) об'єктивні засади самостійних управлінських рішень, що направляють, регулюють і організують людську діяльність; 2) формує необхідні суб'єктивні засади відповідальних управлінських рішень і, таким чином, свідомо направляє, організує і регулює сам процес підготовки і прийняття управлінських рішень; 3) виявляє світоглядні основи управлінської діяльності у якості методології управлінської самосвідомості; при чому креативна діяльність суб'єкта управління рефлексивно обертається і усвідомлюється ним як така, що відтворює свої об'єктивні засади. Все це приводить до самоутвердження людини, виявлення нею універсального рефлексивного механізму управлінських рішень, усвідомлення своєї управлінської позиції як об'єктивної всезагальної основи самостійних

управлінських рішень.

Як засвідчує соціально-філософський аналіз, у процесі підготовки і прийняття рішень філософська рефлексія являється методом самоуправління, що свідчить про її праксеологічну спрямованість. Відтворююча діяльність суб'єкта управління рефлексивно обертається і усвідомлюється ним як така, що відтворює свої суб'єктивні засади, формує свій образ мислення і дії в конкретній управлінській ситуації. За допомогою рефлексивного механізму як нормативного правила філософська рефлексія формує процес підготовки і прийняття управлінських рішень у т.зв. категоріях «мета», «засіб» і «результат» визначає їх форми. У цих формах вона формує засади трьох методологічних концепцій управління: «по результатам», «по відхиленням» і «по цілям» [8, 27-40].

У плані зовнішнього управління критичними ситуаціями філософсько-методологічна рефлексія відіграє подвійну роль: а) визначає світоглядні передумови самого зовнішнього рефлексивного управління критичними ситуаціями; б) визначає світоглядні орієнтації суб'єкта як фактора конкретної одиниці, на яку направлене управління. Філософсько-методологічна рефлексія, що здійснюється в діалозі з приводу рефлексивного механізму управлінських рішень, дозволяє суб'єкту, який управляє, розпізнавати ідеальний тип конкретної критичної ситуації, формувати принципове відношення суб'єкта до умов даної ситуації, зокрема постмодерністського спрямування [9, 652с.].

Таким чином, слід зробити висновки, що філософсько-методологічна рефлексія над стратегіями управління конфліктом, екстремальністю і невизначеністю виявляють їх прагматичний смисл, передвизначаючи тим самим ідеали діяльності суб'єкта у типових критичних ситуаціях. Тим самим рефлексія направляє діяльність на використання наявних можливостей, організує її на ліквідацію загроз, що виникають, і регулює її шляхом попередження безпеки.

Напрями подальших наукових досліджень:

- формування концепції філософії управління складними соціально-економічними системами та вивчення передового зарубіжного досвіду;
- формування понятійно-категоріального апарату філософії управління в умовах глобалізації;
- діагностика проблем філософії управління та умови переходу від суб'єкт –об'єктної до суб'єкт-суб'єктної форми управління.

Список використаної літератури:

1. Бех В.П. Философия социального мира: гносеологический анализ: [Монография] / В.П.Бех. – Запорожье.: «Тандем-У», 1999. – 284 с.
2. Бех В.П. Человек и Вселенная: когнитивный анализ: [Монография]. – 2-е изд. доп./ В.П.Бех. – Запорожье: Просвіта, 2004. – 148 с.
3. Воронкова В.Г. Філософія гуманістичного менеджменту (соціально-антропологічні виміри): [Монографія] / В.Г.Воронкова. - Запоріжжя: РВВ ЗДІА, 2008.- 254 с.
4. Воронкова В.Г. Соціально-орієнтоване державне управління: монографія / В.Г.

Воронкова, О.О. Фурсін, Н.В. Сапа, під ред. д.ф.н., професора В.Г. Воронкової, Запоріж. держ. інж. акад. – Запоріжжя: ЗДІА, 2011 – 256 с.

5. Воронкова В.Г. Філософія глобалізації: соціоантропологічні, соціоекономічні та соціокультурні виміри: [Монографія] / В.Г.Воронкова. - Запоріжжя: Видавництво ЗДІА, 2010.- 272 с.

6. Добронравова И.С. Синергетика: становление нелинейного мышления: [Монография] / И.С.Добронравова. - К.: Лыбидь, 1990.- 152 с.

7. Друкер П.Ф. Практика менеджмента: [пер. с англ.]. - М.: Издательский дом «Вильямс», 2000.- 398 с.

8. Куцепал С.В. Освіта в глобалізаційно-інформаційному континуумі: необхідність трансформації / С.В.Куцепал // Філософські обрії. - Вип.15.- Київ; Полтава, 2006.- С.27-40.

9. Саморегуляція соціального організму країни: [Монографія] / [за наук. ред.В.П.Бега; В.П.Бех (голова), Н.В.Крохмаль, Г.О.Нестеренко]; Мін-во освіти і науки, Нац. Пед. ун-т. імені М.П.Драгоманова. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2010. – 652 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Beh V.P. The philosophy of the social world: epistemological analysis. – Zaporozhye: "In Tandem", 1999. - 284 p.

2. Beh V.P. Man and the Universe: cognitive analysis: Monograph. - 2nd edition enlarged. - Kiev: Enlightenment, 2004. - 148 p.

3. Voronkova V.G. Philosophy of the humanistic management (socio-anthropological measurements). Monograph. / V. G. Voronkova. - Kiev: RIO DIG, 2008. - 254 p.

4 Voronkova V.G. Socio-oriented governance: a monograph / V.G. Voronkova, A. Fursin, N.V. Sapa, ed. PhD, Professor V.G. Voronkova, Zaporiz. State. Eng. Acad. - Kiev: DIG, 2011 - 256 p.

5. Voronkova V.G. Philosophy of globalization: socio anthropological, socio-economic and socio-cultural dimensions. Monograph. - Zaporozhye: DIG Publishing, 2010. - 272 p.

6. I. S. Dobronravova. Synergetics: formation of nonlinear thinking: [the Monograph] / I. S. Dobronravova. - K.:Lybid, 1990.- 152 p.

7. Drucker P.. Practice management: [transl. from English]. - M.: Publishing house «Williams», 2000.- 398 p.

8. Kutsepal S.V. Education in the globalization and information continuum: the need for transformation / Kutsepal S.V. // Philosophical horizons. – Issue. 15.- Kiev, Poltava, 2006.- P.27-40.

9. Selfregulation social organism country: [Monograph] / [by editorial V.P.Beha; V.P.Beh (Chairman), N.V.Krohmal, H.O.Nesterenko], Ministry of Education, the National Teacher University Stamp Drahomano. - K.: Type of NPU MP Drahomanova 2010. - 652 p

Л.ОСИПЕНКО

Гимназия № 6 Запорожского областного совета Запорожской области, Запорожье
E-mail: l.osipenko777@gmail.com

ФИЛОСОФИЯ УПРАВЛЕНИЯ КАК НОВАЯ ПАРАДИГМА РУКОВОДСТВА СЛОЖНЫМИ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИМИ СИСТЕМАМИ

Анализируется новая парадигма философии управления, которая нацелена на формирование эффективного руководства сложными социально-экономическими системами в условиях глобализации; выделяются понятия « когнитивного менеджмента» и «рефлексивного менеджмента», которые используются для усиления креативности в управленческом процессе и ориентации на научный (рефлексивный) менеджмент,

постольку необходимо постоянно отслеживать научные идеи, концепции, конструкты и изменения, которые влияют на повышение эффективности всего управленческого процесса; обосновывается, что в основе парадигмы философии управления – культуроцентризм, социогуманизм и социоантропология как ведущие философские течения и направления.

Ключевые слова: философия управления, научный менеджмент, когнитивный менеджмент, рефлексивный менеджмент, информационное влияние, культуроцентризм, социогуманизм, социоантропология, сложные социально-экономические системы, глобализация

L.OSIPENKO

Gymnasium №6 of the Zaporozhye regional Council of Zaporozhye region, Zaporozhye
E-mail: l.osipenko777@gmail.com

**MANAGEMENT PHILOSOPHY AS THE NEW PARADIGM OF THE
MANAGEMENT OF DIFFICULT SOCIAL AND ECONOMIC SYSTEMS**

The new paradigm of philosophy of management which is aimed at formation of the effective management by difficult social and economic systems in the conditions of globalization is analyzed; concepts of "cognitive management" and "reflexive management" which are used for creativity strengthening in administrative process and orientation to scientific (reflexive) management so far as it is necessary to trace constantly scientific ideas, concepts, constructs and changes which influence increase of efficiency of all administrative process are allocated; locates that at the heart of a paradigm of philosophy of management – a kulturotsentrizm, a sotsiogumanizm and a sotsioantropologizm as leading philosophical currents and the directions.

Key words: management philosophy, scientific management, cognitive management, reflexive management, information influence, kulturotsentrizm, sotsiogumanizm, sotsioantropologizm, difficult social and economic systems, globalization.

Стаття надійшла до редколегії 10.01.13

Прийнята до друку 15.01.13